

СКЛАДОВІ ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено етапи методики проведення будь-якого економічного дослідження. Досліджено основні компоненти процесу оцінки інвестиційного потенціалу торговельних підприємств.

Определены этапы методики проведения какого-либо экономического исследования. Исследованы основные компоненты процесса оценки инвестиционного потенциала торговых предприятий.

The stages of economic research's method are certain. The main components of investment potential's estimation process of trade enterprises are investigational.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес функціонування підприємства та управління ним тісно пов'язаний із формуванням і використанням його інвестиційного потенціалу. Наявність багаторівневих пропорцій та зв'язків між складовими виробничих, соціальних, комерційних та інших підсистем підприємств зумовлює необхідність дослідження процесу формування інвестиційного потенціалу підприємства з різних позицій та використання різних підходів.

Інвестиційний потенціал господарюючого суб'єкта прямо визначає ефективність його виробничо-фінансової діяльності. З іншого боку, ефективність діяльності підприємства, його рентабельність, фінансова стійкість, ліквідність і ділова активність впливають на формування інвестиційного потенціалу та визначають ефективність його використання.

Також потрібно враховувати, що процеси управління інвестиційним потенціалом завжди пов'язані з невизначеністю зовнішнього середовища, ступінь якої може суттєво варіювати. У зв'язку з цим постає проблемне питання, пов'язане з необхідністю адекватної оцінки інвестиційного потенціалу на підприємствах різних галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема оцінки інвестиційного потенціалу приваблює велику кількість науковців. Дослідженню цього питання присвячені праці таких відомих вітчизняних учених, як: О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк, Н.С. Краснокутська та ін., а безпосередньо інвестиційного потенціалу – К.П. Покатаєва, С.А. Лосєва, В.І. Зубкова, А.В. Накивайло, О.В. Цурелін.

Вітчизняна економіка знаходиться на особливій стадії розвитку та має свої специфічні риси, які відрізняються від специфіки розвитку

держав з ринковою економікою. До того ж, галузева специфіка торговельних підприємств, що характеризується певними особливостями формування та своїм циклом руху капіталу, створює потребу в розробці адекватних сучасним реаліям методичних підходів до оцінки інвестиційного потенціалу.

Актуальність викладених вище аспектів формування, використання інвестиційного потенціалу, його оцінювання та недостатність їх теоретичного розгляду обумовили вибір теми та мету дослідження.

Мета та завдання статті. Метою статті є виявлення та узагальнення основних компонентів, які складають процес оцінювання інвестиційного потенціалу торговельних підприємств у сучасних економічних умовах. Відповідно до поставленої мети в статті визначені завдання дослідження реального становища і виявлення можливостей формування капіталу підприємствами хлібопечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методика будь-якого економічного дослідження являє собою суворо визначену послідовність дій з проведення аналітичної роботи й містить у собі наступні етапи [1]:

- опис об'єкта та формулювання цілей аналізу з урахуванням інтересів користувачів;
- вибір системи показників, за допомогою яких буде проведено аналіз, і обґрунтування критеріальних значень;
- інформаційне забезпечення аналізу: збір і систематизація даних, перевірка якісних характеристик інформації;
- інструментарії аналізу: підходи, способи й технічні засоби, за допомогою яких проводиться аналітична робота;
- організаційні основи аналізу (суб'єкти і строки проведення);
- проведення власне аналітичної роботи: розрахунок і моніторинг аналітичних показників, систематизація й оцінка факторів, що впливають на виявлені в процесі дослідження відхилення показників від заданих параметрів;
- узагальнення й оформлення результатів аналізу;
- надання результатів аналізу користувачам.

Таким чином, у процесі проведення оцінки можна виділити наступні важливі взаємопов'язані і взаємодоповнюючі елементи, врахування яких важливо з точки зору комплексності і об'єктивності: об'єкти; суб'єкти; мета і глибина; критерії; інформаційне забезпечення; система показників; метод; результати.

Оцінка інвестиційного потенціалу підприємства проводиться для забезпечення загальних інформаційних потреб широкого кола внутрішніх (керівництво, власники, працівники) і зовнішніх (інвестори, кредиторі, банки, податкові органи, органи державного управління, постачальники, контрагенти, споживачі тощо) користувачів, які

покладаються на неї як на основне джерело інформації під час прийняття будь-яких інвестиційних рішень. Ці користувачі виступають у ролі суб'єктів оцінки, які мають різні цілі і задачі.

Наприклад, інвесторів цікавить, насамперед, рівень інвестиційного потенціалу з точки зору визначення своєї участі в капіталі підприємства торгівлі, оцінки якості управління, визначення суми дивідендів. Керівництво підприємства оцінює інвестиційний потенціал із метою визначення кола завдань з управління інвестиційними і фінансовими ресурсами, ефективної структури вкладень в активи, антикризового управління.

Об'єктами оцінки інвестиційного потенціалу виступають стан і якість активів і капіталу; напрямки і динаміка інвестиційних, фінансових і грошових потоків; складові фінансового стану підприємства, наявність і рівень економічних і фінансових ризиків тощо. Особлива увага повинна бути приділена оцінці форм і джерел фінансування інвестицій, оптимізації складу джерел інвестиційних ресурсів.

Оцінка інвестиційного потенціалу підприємства має на меті визначення наявного стану управління інвестиційними ресурсами та виявлення резервів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства, що має сприяти досягненню стратегічних і тактичних цілей його розвитку.

Методи аналізу та критерії оцінки інвестиційного потенціалу підприємства можуть різнитися залежно від того, хто є користувачем отриманих даних. Тому доцільно розглядати види оцінки, виходячи з її основних цілей; тобто, дослідження інформаційних потреб і визначення специфічних завдань важливих груп користувачів фінансових даних, таких як: кредитори, інвестори, керівництво підприємства, аудиторі, податкові органи та інші зацікавлені особи.

Оцінюючи наявні запаси фінансового аналізу, слушним є висновок про досить широке коло методик зовнішньої оцінки інвестиційного потенціалу підприємства та про практичну відсутність методики внутрішнього управлінського аналізу.

Досягнення поставленої мети оцінки вимагає, на нашу думку, визначення завдань змісту процесу оцінки інвестиційного потенціалу підприємства, які полягають у:

- оцінці рівня інвестиційного потенціалу підприємства;
- визначенні характеру впливу основних факторів і показників на зміну інвестиційного потенціалу підприємства в динаміці.

Ефективність і якість результатів оцінки інвестиційного потенціалу визначається, насамперед, методологічним забезпеченням, яке використовується під час такої оцінки.

Під методологією (від грец. *μεθοδολογία* – вчення про метод) розуміється система принципів і способів організації і побудови теоре-

тичної і практичної діяльності людей; у той же час методологія є вченням про цю систему [2]. Основними елементами методологічного забезпечення оцінки інвестиційного потенціалу підприємства є: критерії оцінки, система показників оцінки, критерії порівняння та методичні підходи.

Інвестиційний потенціал неможливо виміряти одним показником, необхідна система показників, яка враховує всі аспекти його формування і використання. Виміряти інвестиційний потенціал можна відповідно до визначених критеріїв. Критерієм є ознака, на основі якої відбувається оцінка, засіб перевірки, мірило оцінки [2, с. 226]. Через систему показників критерій дозволяє ув'язати цілі певного явища (або процесу), що вивчається, із засобами його досягнення та характеризує ступінь досягнення поставлених користувачами цілей і завдань.

Пропонуємо три основні критерії: «ефективність» – максимізація результату при використанні відповідних ресурсів; «стійкість» – збалансованість інвестиційно-господарської діяльності під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища; «порівнюваність» – порівняння досягнутих результатів із середньогалузевими, з нормативними, показниками конкурентів.

Окреслені критерії оцінки повинні кількісно втілюватися в конкретних показниках, за допомогою яких надається об'єктивна оцінка явища (або процесу), що вивчається. Будь-яке економічне явище (процес) часто визначається не одним показником, а комплексом взаємопов'язаних показників. Тому вибір і обґрунтування системи показників є важливим методологічним моментом в аналітичних процедурах, від якості якого залежать результати оцінки.

У фінансовому аналізі використовується велика кількість різних показників, які підлягають групуванню і систематизації [3]. Зокрема, виділяють: кількісні і якісні; загальні і специфічні; узагальнюючі, часткові і допоміжні (непрямі); абсолютні й відносні; натуральні та вартісні; факторні і результативні; нормативні, планові, облікові, звітні, аналітичні (оціночні) та ін. Усі показники, що використовуються в оцінці, є взаємопов'язаними і взаємообумовленими, що випливає з існуючих зв'язків між економічними явищами, які вони описують.

Система показників є синтетичним вираженням внутрішньо-офірмових процесів, що обумовлюють характер стану підприємства. Методологія її формування для оцінки фінансової стійкості підприємства торгівлі висуває низку вимог [4; 5]: адекватність сформованої системи показників оцінки завданням дослідження; наявність інформаційного забезпечення; можливість чіткого визначення алгоритмів розрахунку показників; охоплення показниками усіх найважливіших сфер діяльності підприємства; оптимальна кількість показників за

кожним напрямком дослідження; можливість чіткого й однозначного визначення критеріальної межі або напрямку зміни.

Також під час формування системи показників оцінки необхідно враховувати методичний підхід, що використовується, і глибину процесу оцінки (експрес-оцінка або фундаментальне оцінювання).

Метою експрес-оцінки є оперативна, наочна і проста оцінка рівня інвестиційного потенціалу торговельного підприємства у процесі якої розраховуються різні показники і застосовуються методи, засновані на досвіді й кваліфікації спеціалістів. Експрес-оцінювання передбачає збір бухгалтерської і статистичної звітності, економічне її читання та власне оцінку.

Поглиблена оцінка інвестиційного потенціалу передбачає більш ретельне дослідження майнового і фінансового стану підприємства, результатів його діяльності і можливостей. Дана оцінка конкретизує і доповнює окремі процедури експрес-оцінки за допомогою складання аналітичного балансу-нетто.

В економічній літературі не існує єдиного підходу до побудови відповідного алгоритму оцінки інвестиційного потенціалу. Показники, що використовуються в різних методиках оцінки, суттєво відрізняються один від одного в кількісному відношенні і за методикою розрахунку. Як правило, різний зміст показників пояснюється наявністю в аналітиків різних пріоритетів та уподобань щодо сутності й цілей оцінки фінансової стійкості.

З урахуванням проведеного дослідження існуючі показники, що застосовуються під час оцінки, пропонується узагальнити в три групи:

- 1) абсолютні показники;
- 2) відносні показники;
- 3) інтегральні показники.

Підприємство є організаційною системою, що складається з багатьох підсистем. Тому характеристика інвестиційного потенціалу має охоплювати всі сторони його діяльності за обраними критеріями, що також зумовлює необхідність використання цілого ряду показників для забезпечення комплексного підходу до оцінки.

Система показників підбирається виходячи з методичного підходу і глибини процесу оцінки.

Не менш складною та неоднозначною проблемою процесу оцінки інвестиційного потенціалу є обґрунтування методів та методичних підходів до її здійснення. Під методом розуміється спосіб досягнення визначеної мети, сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності [2]. Метод оцінки інвестиційного потенціалу є комплексом науково-методичного інструментарію дослідження інвестиційного потенціалу, а методичний підхід є сукупністю методів для оцінки інвестиційного потенціалу. Вибір ме-

тодів оцінки залежить від об'єкта, суб'єкта, цілей і критеріїв оцінки.

Результат виражається в конкретних висновках про інвестиційний потенціал підприємства. Підприємство за результатами оцінки обирає заходи, що забезпечують позитивні зрушення в його розвитку з урахуванням конкретних цілей розвитку підприємства. Зовнішні суб'єкти оцінки на основі результатів визначають характер взаємовідносин із підприємством.

Висновки. Визначені компоненти дозволяють конкретизувати процес оцінки інвестиційного потенціалу в торговельних підприємствах, обґрунтувати адекватний галузевій специфіці торгівлі методичний інструментарій для оцінки та провести якісне оцінювання рівня інвестиційного потенціалу торговельних підприємств.

Список літератури

1. Беллендир, М. В. Финансовый анализ [Текст] / М. В. Беллендир, В. Г. Артеменко. – М. : ДИС, 2004. – 663 с.
2. Философский энциклопедический словарь [Текст]. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 576 с.
3. Савицкая, Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Текст] / Г. В. Савицкая. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 336 с.
4. Крейнина, М. Н. Финансовый менеджмент [Текст] / Крейнина М. Н. – М. : Дело и Сервис, 1998. – 304 с.
5. Коласс, Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции, методы [Текст] / Б. Коласс ; пер. с франц. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 576 с.

Отримано 01.10.2010. ХДУХТ, Харків.

© І.О. Жувагіна, 2010.

УДК 658.011.12(075.8)

О.В. Носова, д-р екон. наук (*ХДУХТ, Харків*)

О.С. Маковоз, канд. екон. наук (*ХНУВС, Харків*)

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Подано авторський підхід до систематизації класифікаційних ознак економічного потенціалу підприємств торгівлі на основі узагальнення існуючих варіантів.

Представлен авторский подход к систематизации классификационных признаков экономического потенциала предприятий торговли на основании обобщения существующих вариантов.

The author's approach to the ordering of classification signs of economic potential of trading enterprises has been considered based on the generalization of existing approaches.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Система управ-